

AMIR TEMUR DAVLATCHILIGIDA USTOZ VA PIRLARNING O'RNI

Usmonova Dildora Qayumovna

"Shahrisabz" davlat muzey-qo'riqxonasi Katta ilmiy xodimi

Olimjonova Dilso'z Ikramovna

"Shahrisabz" davlat muzey-qo'riqxonasi Katta ilmiy xodimi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada buyuk davlat arbobi va sarkarda Amir Temur hamda uning siyosiy faoliyatida ustozlari va ma'naviy pirlarining tutgan o'rni ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Sohibqironning kuchli saltanat barpo etishi va adolatli boshqaruv tizimini shakllantirishida Shayx Shamsuddin Kulol, Mir Sayyid Baraka, Shayx Zaynuddin Abu Bakr Toybodiy, Sayyid Amir Kulol kabi allomalarning ko'rsatgan ma'naviy madadi va o'gitlari yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Amir Temur, ustoz, ma'naviy pir, Shayx Shamsuddin Kulol, Mir Sayyid Baraka, Temur tuzuklari, davlatchilik, ma'naviyat, Zaynuddin Abu Bakr Toybodiy.*

Abstract: *This article analyzes the role of the great statesman and commander Amir Temur and his mentors and spiritual leaders in his political activities based on scientific sources. The spiritual support and teachings of such scholars as Sheikh Shamsuddin Kulal, Mir Sayyid Baraka, Sheikh Zaynuddin Abu Bakr Taybodi, Sayyid Amir Kulal in the establishment of a strong empire and the formation of a just governance system are highlighted.*

Keywords: *Amir Temur, mentor, spiritual leader, Sheikh Shamsuddin Kulal, Mir Sayyid Baraka, Temur regulations, statehood, spirituality, Zaynuddin Abu Bakr Taybodi.*

Аннотация: *В данной статье на основе научных источников анализируется роль великого государственного деятеля и полководца Амира Тимура, а также его наставников и духовных лидеров в его политической деятельности. Особое внимание уделяется духовной поддержке и учениям таких ученых, как шейх Шамсуддин Кулал, Мир Сайид Барака, шейх Зайнуддин Абу Бакр Тайбоди, Сайид Амир Кулал, в создании сильной империи и формировании справедливой системы управления.*

Ключевые слова: *Амир Тимур, наставник, духовный лидер, шейх Шамсуддин Кулал, Мир Сайид Барака, законы Тимура, государственность, духовность, Зайнуддин Абу Бакр Тайбоди.*

Amir Temur nafaqat yirik davlat arbobi va sarkarda, balki ilm-fan, madaniyat va ma'rifat homiysi sifatida ham tarixda o'chmas iz qoldirgan.

Uning zafarlari va adolat mezonlariga asoslangan davlatchilik maktabi zamirida ustoz ko'rganlik va pirlar ta'limiga sadoqat muhim o'rin tutib kelgan.

Ibn Arabshoh yozishicha, Temur olimlar bilan suhbat qurib, sayyid va shariflarni o'ziga yaqin tutgan. Sohibqironning "Temur tuzuklari" asarida ham davlatni

boshqarishda ulamolar va pirlar maslahatidan doimo foydalanganligi alohida ta'kidlanadi[1].

Sohibqiron yoshligidan ilm va tarbiya sirlarini mukammal egallashga intilgan. Amir Temur yetti yoshga to'lguniga qadar uyida boshlang'ich savod va tarbiya oladi. Keyinchalik Shayx Shamsuddin Kulol qo'lida ta'lim-tarbiya topadi. Amir Temurning otasi Amir Tarag'ay ham ilm ahliga hurmat bilan qaragan bo'lib, o'g'lini ham shu an'anada tarbiyalagan.

Shayx Shamsuddin maktabidan o'tib, davrining yetuk olimi Abdulloh Qutb mudarrislik qiladigan madrasada o'qishni davom ettiradi. U yerda Amir Temur falsafa, tarix, fiqh va adabiyot fanlarini chuqur o'rganadi.[2] Sohibqiron siyosat maydoniga qadam qo'ygan ilk kunlaridan boshlab har bir harakatini tasavvuf va din namoyandalarining duosi hamda maslahatlari bilan muvofiqlashtirgan.

Amir Temurning ma'naviy pirlari (ustozlari)

Shayx Shamsuddin Kulol — ilmiy rahnamo.

Mir Sayyid Baraka — oliy ma'naviy pir.

Zaynuddin Toybodiy — siyosiy maslahatchi.

Shayx Shamsuddin Kulol Amir Temurning eng yaqin rahnamosi va ilk piri hisoblanadi. Amir Temurning otasi Amir Tarag'ay bu zotga chuqur e'tiqod qo'ygan bo'lib, o'g'li Temurni ham ushbu shayxning tarbiyasiga topshirgan.[3] Amir Temur o'z hayotidagi ilk yirik zafarlari va siyosiy yuksalishini Shayx Shamsiddin Kulolning bergan duolari va madadi bilan bog'laydi.

Shayx vafot etgach, Temur uning qabri ustiga Shahrisabzda muhtasham maqbara barpo ettiradi. Yana bir ustoz pirlaridan biri Xo'jagon-naqshbandiya tariqatining buyuk namoyandasi Sayid Amir Kulol ham Amir Temur hayotida muhim iz qoldirgan.

Manbalarga ko'ra, Amir Temur 16 yoshida Samarqandga safari davomida ushbu ulug' zot bilan tanishgan. "Malfuzoti Temuriy" asarida qayd etilishicha, Sayid Amir Kulol yosh Temurga oq fотиha berib, uning kelajakda buyuk hukmdor va adolatli rahbar bo'lishini bashorat qilgan.

Mir Sayid Baraka Amir Temurning eng oliy va asosiy ma'naviy piri hisoblanadi. Asli Makka shahridan bo'lgan bu zot Sohibqiron bilan ilk bor Termiz yaqinida uchrashgan. Birinchi uchrashuvdayoq Mir Sayid Baraka Amir Temurga oliy hokimiyat ramzi bo'lgan nog'ora (tabl) va bayroq (yalov) tuhfa qiladi va unga ulug' saltanatni bashorat qiladi.

Amir Temur barcha yirik harbiy yurishlarida pirining maslahatlariga tayangan.

Ular shu darajada yaqin bo'lishganki, Amir Temur vasiyatiga ko'ra, Samarqanddagi Go'ri Amir maqbarasida Sohibqiron o'z piri Mir Sayyid Barakaning oyoq tomoniga dafn etilgan.[4]

Ustozlaridan biri, hirotlik Shayx Zaynuddin Abu Bakr Toybodiy ham Amir Temurga siyosiy boshqaruv va davlatni adolat bilan idora etishda katta ta'sir ko'rsatgan. Ularning uchrashuvida shayx Sohibqironga davlat tepasida turishning bosh mezonini sifatida "Kuch — adolatdadir" degan hikmatli so'zlar o'yib yozilgan oltin uzukni taqdim etadi. Bu shior keyinchalik Temur saltanatining bosh g'oyasiga aylandi.

Amir Temur o'zining "Tuzuklar"ida davlatni idora qilishda ustozlari ko'rsatgan quyidagi to'rt qoidaga qat'iy amal qilganini yozadi:

Kengash va mashvarat asosida ish yuritish.

Fath etilgan yurtlarda adolat va insofni qaror toptirish.

Olimlar, sayyidlar va fidoiy insonlarni qadrlash.

Muhtojlarga muruvvat ko'rsatish, el-yurtni obod qilish.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Amir Temur fenomenining shakllanishida u olgan chuqur diniy va dunyoviy ta'lim, shuningdek, o'z davrining eng yirik ma'naviy rahnamolari bilan tizimli muloqoti bosh omil bo'lgan.

Ustoz va pirlar Sohibqiron qalbida imon, adolat va el-yurtparvarlik tuyg'ularini yuksaltirgan bo'lsa, Amir Temur bu o'gitlarni qudratli imperiyaning huquqiy va ma'naviy poydevoriga aylantira oldi. Bugungi kunda ham Temur davlatining ustoz va shogird an'analari, boshqaruvda ilm ahli bilan maslahatlashish tajribasi zamonaviy davlat boshkaruvi va yoshlar tarbiyasi uchun muhim tarixiy saboq bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Temur tuzuklari" – Toshkent, "G'afur G'ulom", 2011 y.
2. Sh. Ali Yazdiy – "Zafarnoma", Toshkent, 1997 y.
3. Ibn Arabshoh – "Amir Temur tarixi" (Ajoib al-maqdur fi navoib Temur), Toshkent, 1992 y.
4. B. Ahmedov – "Amir Temur", Toshkent, "Yozuvchi", 1995 y.